

Лілія ПОКАСЬ

# МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ УРОКУ-КОНФЕРЕНЦІЇ З ГЕОГРАФІЇ

Пріоритетними напрямками державної політики щодо розвитку освіти, зокрема географічної, є постійне підвищення якості навчання, оновлення його змісту та форм шляхом упровадження інноваційних технологій у навчально-виховний процес. Пошук оптимальних варіантів щодо реалізації висунутих завдань дає підстави говорити про нові підходи в організації уроку географії. Шкільна практика показує, що нестандартні уроки дістали широке визнання серед учителів. Проте вони не завжди бувають результативними. Проаналізувавши причини невдач, ми дійшли висновку, що вчителям бракує знань з методики організації та проведення нестандартних уроків. Об'єктом нашого аналізу і дослідження ми обрали урок-конференцію як форму навчання, що її вчителі найчастіше використовують на показових, «відкритих» уроках і найбільше отримують зауважень від методистів.

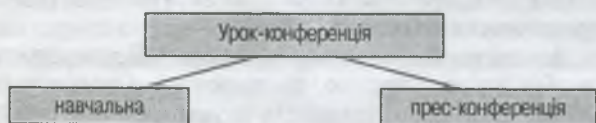
**Ш**кільна конференція – одна з форм організації та проведення нестандартного уроку. У словнику іншомовних слів є пояснення терміну «конференція» (лат. *conferentia* – збираю в одне місце) – збори, нарада представників державних, освітніх, наукових та інших організацій, партій, держав [1, с. 380].

Конференція як форма організації навчально-виховного процесу передбачає присутність в одній аудиторії учнів, об'єднаних однією метою щодо розв'язання певної теоретичної чи практичної проблеми. Обговорення обраної теми визначають зміст конференції. Учнівська конференція – це важлива форма навчання, яка сприяє формуванню знань, їх закріпленню, поглибленню і систематизації. Це комплексна форма узагальнення результатів самостійної пізнавальної діяльності учнів під керівництвом учителя, що здійснюється завдяки їх спільним зусиллям.

Доцільно застосовувати таку форму навчання на заняттях узагальнення й систематизації знань, як тематичний підсумок вивченого матеріалу або проведення уроку з розширення та поглиблення знань. Метою конференції є поглиблення, зміцнення, розширення здобутих знань учнів; розвиток і саморозвиток їх творчих здібностей та активності; створення передумов для самовиховання, самовдосконалення, самовизначення.

Щодо типізації шкільних конференцій немає єдиної думки ні в психолого-педагогічній літературі, ні в практиці роботи загальноосвітніх закладів. Розглянемо класифікацію уроків-конференцій залежно від дидактичної мети (див. *схему*).

С х е м а



© Лілія ПОКАСЬ, 2008

Освітня мета *навчальної конференції* полягає в розширенні та поглибленні географічних знань з теми, у формуванні в учнів мотиваційної діяльності до навчання, активізації їх самостійної діяльності на уроці та в позаурочний час, залученні до навчальної діяльності менш комунікативних дітей, розвитку географічної мови та навичок роботи в колективі, зокрема таких, як зібраність, витримка, серйозне ставлення до дорученої справи, відповідальність перед друзями; сприяння розкриттю пізнавальних здібностей та самоствердженню дитини.

*Прес-конференція* – це різновидність інтерв'ю з великою кількістю інтерв'юєрів, які задають запитання одному або кільком особам, добре інформованим з обговорюваного питання [2, с. 199]. Прес-конференція має за мету навчити учнів вести діалог, коректно ставити запитання, логічно будувати відповідь, аргументувати, експромтом відповідати на запитання, виступати перед аудиторією, слухати один одного, розвивати вміння розв'язувати проблемні завдання, використовувати здобуті знання на практиці.

Як показує досвід, неоднорідність проведення шкільних конференцій, тривала творча підготовка, вимога до високої самостійної самоорганізації учнів потребують обережного підходу до впровадження уроку-конференції у навчально-виховний процес із географії.

Протягом навчального року можна організувати та провести два уроки-конференції. Враховуючи різні вікові психолого-педагогічні особливості учнів, навчальну конференцію бажано проводити в сьомому класі, а прес-конференцію – краще в старшій школі.

Шкільна конференція проводиться поетапно: Перший етап – підготовчий; другий етап – проведення конференції; третій етап – заключний.



**Діяльність учителя на сучасному уроці географії.** Треба мати на увазі, що діяльність учителя була і є основною в структурі як традиційного, так і нестандартного уроку. Неодноразові експериментальні дослідження доводять, що від раціональної діяльності вчителя на уроці, його педагогічної майстерності залежить позитивний результат діяльності учнів. Проте на сучасному етапі розвитку освіти в центрі навчального процесу ставлять не вчителя, що характерно для авторитарної педагогіки, і не учня, як для педагогіки «вільного виховання», а їхню спільну працю. Тому реформування шкільної освіти насамперед «передбачає переорієнтацію психології вчителя на розуміння того, що школяр — не слухняний матеріал, з якого за допомогою цілеспрямованих педагогічних впливів можна сформува-ти будь-що, а це активний індивід» [3, с. 3]. Сучасний учитель на уроці виступає як менеджер навчальної діяльності і має бути компетентним, вимогливим, здатним створювати психолого-педагогічні умови для співробітництва, творчої взаємодії, поважати учнів як особистостей, допомагати реалізації їх природних можливостей, допомагати у пошуках свого «я», розвивати навички та вміння самостійного навчання, бажання вдосконалюватися, спонукати до активності, відчувати причетність до результативності уроку, значущості кожного в учнівському колективі.

Функцією вчителя як суб'єкта педагогічної діяльності є не втручання безпосередньо в навчально-виховний процес, а організація його; спрямування учнівської діяльності; залучення до роботи всіх учасників навчання; надання їм методичної допомоги; навчання учнів обходитися без нього під час розв'язання завдань; створення оптимальних умов для досягнення мети уроку; контролювання процесу засвоєння матеріалу.

У процесі діяльності для вчителя важливо враховувати досягнутий рівень знань і вмінь учнів, повідомляти їм результати успіху, вказувати на недоліки, ставити перед ними конкретні поетапні завдання, виконання яких у визначеній послідовності забезпечує отримання бажаного результату, робить навчання посильним. Учитель орієнтує суб'єкт на навчання, спрямовує на саморозвиток, самоорганізацію, будує навчальний процес з географії у такий спосіб, щоб форми організації діяльності учнів були оптимальними, характерними для їх віку, з визнанням переваг кожного. Високих результатів навчання досягає той учитель, на думку українського психолога Г. Костюка, «який приводить у рух сили учнів, формує потрібні для навчання розумові й практичні дії, вчить їх учитися» [4, с. 5].

Багаторічний досвід роботи у загальноосвітній школі показує, що групова форма навчальної діяльності здатна скоординувати навчальний процес на досягнення успішних результатів вивчення географії. Методика організації групової діяльності на уроках географії відповідає вимогам сьогодення,

хоча не пропонує нової форми навчання, а лише передбачає оновлені методи, прийоми класно-урочної системи навчання географії. Практика показала, що організація групової форми навчальної діяльності з географії у 6–8-х класах супроводжується якісними змінами у стилі мислення, співпраці учителів та учнів: замість традиційної схеми навчання «вчитель—учень» діє більш складна — «вчитель — колектив — учень». Крім того, групова форма діяльності не трансформує учням готові знання, не орієнтує діяти за зразком, а робить їх активними учасниками навчального процесу, навчає умінню самостійно здобувати знання, формує потребу в знаннях, залишає місце для вільної ініціативності, не обтяжує учнівську діяльність постійним контролем з боку вчителя.

Урок-конференція передбачає групову форму навчальної діяльності.

**Роль учителя в організації уроку-конференції.** На початковому етапі організації уроку-конференції вчитель визначає тему, завдання (мету), тип конференції і складає план її проведення. Ця підготовка здійснюється заздалегідь, за 1–2 тижні. Наступний крок — збори активу класу, де вчитель повідомляє тему конференції і розподіляє завдання. У географічному кабінеті на стенді вивішується список рекомендованої літератури для опрацювання учнями. Необхідно надати методичні поради або провести інструктаж щодо складання виступів, доповідей (регламент часу, суть, компактність і логічність викладу матеріалу). Для «журналістів» наводяться зразки постановки запитання (назвати себе; орган масової інформації, який представляєш; кому адресується запитання; чітко формулювання запитання; подяка доповідачу). Нагадати, що на столі (партах), за якими розміщуються «журналісти», має бути табличка з назвою органу масової інформації. Наведемо приклад виступу представника ЗМІ: *У мене запитання до директора міського водоканалу пана Голованого. Усім нам відомо, що хімічне виробництво є водомістким. У поверхневій воді щороку водомісткими підприємствами скидається 2,6 млрд. м<sup>3</sup> забруднених стоків. У складному становищі річка Дніпро. Що робиться в місті для раціонального використання води підприємствами? Як контролюється стік використаної води? Яка її якість?» (Газета «День»).*

Крім того, задаючи запитання, представник ЗМІ має встати. Вступати в полеміку з учасниками конференції не прийнято.

На основному етапі проведення уроку-конференції вчитель виконує роль модератора, тобто коригує процес обговорення, слідкує за регламентом, ходом конференції, кількістю виступів від різних представників тощо.

Заключний етап уроку-конференції завершується *обов'язково ухвалою, постановою.* Для навчальної конференції — це може бути ухвала такого змісту:



доповіді виступів учасників конференції, у визначений термін і згідно з вимогами щодо оформлення, подати конкретній особі, яку визначає вчитель, для створення класного альманаху, тематичного стенду або стінгазети. Для прес-конференції обов'язковою умовою є написання «журналістами» повідомлення або статті у шкільну газету з проблеми, що розглядалася. Можна запропонувати проведення презентації особистого доробку «репортерів» у позачасовий час.

**Самостійна навчальна діяльність учнів.** Отримавши тему конференції та пройшовши інструктаж, учні об'єднуються у навчальні групи, обирають консультанта, який розподіляє обов'язки та розписує види виконання роботи між членами групи. Якщо проводиться навчальна конференція, наприклад під час вивчення матеріалів, учні можуть мати такі обов'язки-ролі: гідролог, кліматолог, морфолог, біолог, етнограф, ґрунтознавець, начальник експедиції. Якщо проводиться прес-конференція, то призначаються доповідачі з конкретних питань і журналісти вітчизняних і зарубіжних ЗМІ. Доповідачі теж можуть мати ролі: вчений, мер міста, директор хімічного заводу тощо. Журналісти, крім табличок з назвою телеканалу або преси, виставляють прапорці держави, яку вони представляють, і готують для «гостей» конференції цікаві запитання, яких немає у підручнику. Кожен журналіст готує не одне, а кілька запитань, які мають бути обґрунтовані, чіткі. Важливо, щоб запитання були відомі лише авторам. На прес-конференції має бути фотокореспондент. Тематичним оформленням кабінету займаються учні: кожна група окремо готує гасла, схеми, ілюстрації, фотомонтаж, фотовиставки, авторські малюнки, загальногеографічного змісту карти тощо.

У географічному кабінеті на стенді учні знаходять потрібну інформацію щодо організації уроку-конференції, рекомендації для написання статті (повідомлення), публічних виступів, список тематичної літератури. У назначений учителем термін учні приходять на консультацію і доповідають про хід роботи, показують нотатки майбутніх статей або розгорнутий план-конспект доповіді. Учителю необхідно ознайомитися із запитаннями, що їх учні пропонують доповідачам, проаналізувати. По-перше, щоб вони грамотно були сформульовані, а по-друге, щоб всебічно розкрити питання, яке виносить на конференцію.

Наведемо приклади запитань, які можна порекомендувати для прес-конференції у восьмому класі з теми «Водні ресурси України, шляхи їх раціонального використання і охорони».

1. Згідно із Законом України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» громадяни мають право на безпечну для здоров'я і життя питну воду. Втім на сьогодні користування питною водою в Україні стає небезпечним.

Низька якість води, яку ми вживаємо, є наслідком забруднення водних джерел. Скажіть, будь ласка, пане (-ні) (ім'я), що позитивного вже зроблено на державному рівні і що ви пропонуєте нового у розв'язанні цієї проблеми?

2. В Україні є організації, які належно від державних органів контролюють стан забруднення біосфери і ведуть боротьбу з ним. Такою організацією є Грінпіс. Нещодавно вона виступила проти виготовлення пластмасового посуду, який після використання не розкладається природним шляхом. Скажіть, будь ласка, чи ви чули про цю акцію? І якщо так, то які ваші дії в найближчий час у розв'язанні цієї проблеми?

3. Витрата води на одного міського громадянина в середньому становить 150 літрів на добу, а це втричі більше, ніж на сільського жителя. Яких заходів необхідно вжити, на вашу думку, щоб скоротити витрати води у місті?

4. Усі ми знаємо, що дуже шкідливе джерело забруднення – нафта та нафтопродукти. Розвиток водно-моторного транспорту висунув гостру проблему захисту внутрішніх водойм від нафтопродуктів. Яких заходів вже вжито для розв'язання цієї проблеми?

5. Розвиток енергетики приводить до різкого збільшення використання прісної води. Так, ТЕС потужністю 1 млн квт. використовує 625 млн м<sup>3</sup> води на рік. Для охолодження її турбогенераторів потрібно багато води. Нагріта вода (технічна) при цьому скидається у річки, озера і в значній кількості накопичується у водосховищах. У такій воді погіршуються умови життя водних організмів, інтенсивно розвиваються синьо-зелені водорості. Який вихід із ситуації? Що можете запропонувати? Як можна поліпшити якість води?

6. Усім нам відомо, що на виробництвах бувають значні витрати води. Наприклад, для отримання 1 т сталі потрібно 150 т води. Водомісткі процеси в хімічній промисловості, у целюлозно-паперовій. У поверхневі води щороку скидається 2,6 млрд м<sup>3</sup> забруднених стоків. Складна ситуація на річках Інгулець, Самара, Сіверський Донець, Дністер і Дніпро. Що робиться в Україні для раціонального використання води підприємствами? Як контролюється стік використаної води? Яка її якість?

7. Чорнобильська катастрофа знищила річку Прип'ять і весь її басейн. Сьогодні води Прип'яті вносять у Дніпро радіоактивний мул. Київське водосховище перетворилося в «бомбу» уповільненої дії. За даними, які були опубліковані в одній із статей у газеті «День» за 5 вересня 2007 р., концентрація у питній воді м. Києва хлороформу, який є небезпечним елементом, перевищує допустимий рівень у кілька разів. Які заходи вживає держава для збереження життя та здоров'я народу?

Щодо винесення ухвали конференції, то вона може мати такий вигляд:



Розв'язати проблему забруднення поверхневих вод України та покращення якісного очищення прісної води можна, якщо:

- очищати воду водоочисними спорудами (механічним способом: нерозчинні домішки вилучають із стічних вод через систему відстійників, різного типу пастки; хімічним способом: додають до нерозчинних речовин реагенти, що вступають у реакцію і випадають в осад у відстійниках, потім механічним шляхом їх виводять);

- ставити у кранах фільтри;
- будувати безводні або зворотні водоочисні системи, за допомогою яких брудна, технічна вода у процесі виробництва знову повертається у виробництво;

- постійно очищати водойми, що заростають синьо-зеленими водоростями;

- контролювати виконання законів екології. За їх порушення накладати штрафи;

- заборонити ввезення продукцію у пластмасовій тарі, посилити митний контроль;

- обмежити негативний господарський вплив на річки, озера, водосховища;

- заборонити рух моторних човнів на водосховищах. Судна великої тоннажності мають бути обладнані спеціальними ємностями для забрудненої води і нафтовідходів;

- економно використовувати воду в побуті, своєчасно ремонтувати крани, ставити лічильники;

- охороняти малі річки;
- проводити пропаганду екологічних знань по радіо, телебаченню, на уроках у школі та заняттях у дитячих садках.

Домашнім завданням такого уроку є написання конкурсної тематичної статті у шкільну газету.

Отже, шкільну конференцію варто використовувати на уроках географії як засіб активізації навчальної діяльності учнів. Методично правильно організований і проведений урок-конференція впливає на підвищення академічного рівня знань школярів.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Сучасний словник іншомовних слів: Близько 20 тис. слів і словосполучень / Уклали: О. І. Скопенко, Т. В. Цимбалюк. — К.: Довіра, 2006. — 789 с.

2. Підласий І., Підласий А. Педагогічні інновації / Рід. шк. — 1998. — № 12. — С. 3—18.

3. Мальований Ю. І. Педагогічна сутність гуманізації навчання // Педагогічний вісник. — 1998. — № 1. — С. 4.

4. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психологічний розвиток особистості. — К.: Рад. шк., 1989. — 608 с.

## СТОРІНКАМИ НАУКОВИХ ВИДАНЬ

### ТНК В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

У зв'язку з процесами глобалізації на українському ринку дедалі більшу роль відіграють закордонні транснаціональні корпорації (ТНК) і ця роль продовжує зростати. Зокрема, в такій галузі економіки, як харчова. Це відомі бренди «Coca-Cola», «McDonald's», «Nestle», «Kraft Foods» та інші. Усі вони мають тривалу історію, потужний капітал і продуману стратегію діяльності.

Однією з найпривабливіших для таких ТНК виявилася тютюнова промисловість. З одинадцяти вітчизняних тютюнових фабрик Київська, Львівська, Харківська, Прилуцька і Черкаська (найбільші підприємства в цій галузі) стали власністю потужних ТНК: «Reemtsma», «Japan Tobacco International», «British American Tobacco», «Philip Morris inc», «Gallier».

У фармацевтичній галузі це марки «Bayer», «Kra Group» (словацька корпорація), на автомобільному ринку, де присутні підприємства з інвестиціями — «Toyota», «Nissan», «Mitsubishi», у побутовій хімії і косметичній галузі — продукція «Jonson & Jonson», а також мережа філій «Procter & Gamble».

До речі, на прикладі останньої можна продемонструвати підходи і стратегію діяльності ТНК. Компанія «Procter & Gamble», наприклад, має розгалужену систему збуту з чітко визначеними операторами, в її власності — виробничі потужності в м. Бориспіль (Київська область), м. Орджонікідзе (Дніпропетровська область), в які з 1997 р. інвестовано 45 млн доларів США. Продукція експортується, впроваджуються стандарти якості, екологічної безпеки, продуктивності праці та підготовки кадрів.

У нафтогазовій галузі України домінують переважно російські корпорації — «ЛУКОЙЛ» «ТНК» — відбулося злиття з «British Petroleum», «Татнафта», «Славнафта», у сфері транспортування газу — «Газпром».

Приватизація «Криворіжсталі» вивела на український ринок ТНК «Міттал Стіл». В оптово-роздрібній торгівлі успішно працює група «Метро АГ». Чималим є перелік операторів у телекомунікаційній сфері. Найбільшу частку ринку контролює російський капітал — «Альфа-груп» та «МТС».

Слід зазначити, що закордонні ТНК, які є конкурентами українських підприємств, діють досить успішно у більшості галузей промисловості.

Альтернативною формою ТНК в Україні є фінансово-промислові групи (ФПГ). Українські та російські економісти підкреслюють їх вагомість у сучасних умовах. Найбільші українські корпорації з'явилися в середині 90-х років у металургійній, нафто- і вугледобувній промисловості. Згодом галузева структура ФПГ значно розширилася, охопивши машинобудування, будівництво, телекомунікації, харчову промисловість. Як приклад можна навести структуру ФПГ «СКМ». Кількість підприємств, які входять до групи, коливається, за різними даними, від 83 до 139 (з урахуванням регіональних філій, офшорних компаній, спільного акціонування з іншими ФПГ). /За матеріалами: Маруняк С. О., Руденко Л. Г. Сутність основні риси транснаціональних корпорацій та їх розвиток в Україні // «Український географічний журнал», 2007, № 4, с. 18—26./

Матеріал підготував Валерій ПЕСТУШКО